

Folkhälsa

En utvärdering av kommunförbundets folkhälsoprojekt
2012 – 2013

Utvärderare

Niclas Hedéen

Förord

Under april 2003 fick Sverige en nationell folkhälsopolitik, med målet att skapa samhälleliga förutsättningar för en god folkhälsa. Den svenska folkhälsopolitiken vilar på elva tydliga målområden som tydliggör vilka faktorer som ska betonas inom folkhälsoarbetet. Utifrån de folkhälsopolitiska målområden som styr det Svenska folkhälsoarbetet i riktning mot ett friskare och starkare Sverige har Kommunförbundet Norrbotten tillsammans med Norrbottens läns landsting utformat en gemensam grund för det folkhälsopolitiska arbetet i Norrbotten. Genom den gemensamma grunden för utformningen av folkhälsoarbetet i Norrbotten har en genomgående strategi för utvecklingen av folkhälsoarbetet i länet tagits fram.

Den inledande folkhälsosatsningen arrangerades gemensamt genom ett samarbete mellan Kommunförbundet och Landstinget, projektet ägde i huvudsak rum under 2010 och 2011. Efter det avslutade samarrangerade projektet valde Kommunförbundets styrelse i december 2011 att själva fortsätta arbetet och finansiera projektet. Det fortsatta folkhälsoarbetet inriktades i första hand mot de kommuner som bedömdes vara i behov av stöd inom det systematiska folkhälsoarbetet. Kommunförbundets nysatsning på folkhälsoarbetet sträcker sig över tidsperioden 2012 till 2013.

Denna utvärdering syftar till att klarlägga resultatet av det arbete som bedrivits inom ramarna för Kommunförbundets nysatsning på folkhälsoarbetet under 2012 och så långt som möjligt under 2013. Utvärderingen ska visa kommunernas långsiktiga behov av stöd inom arbetet med folkhälsa samt fungera som underlag för det beslut som ska fattas för en eventuell fortsatt satsning under år 2014.

Niclas Hedéen
Kommunförbundet Norrbotten

Sammanfattning

Det regionala folkhälsoarbetet i Norrbotten bygger på de nationella riktlinjer som fastlagts för en god folkhälsa i Sverige genom den nationella folkhälsopolitik som antogs under år 2003. Som ett led i arbetet med att nå fram till de nationella riktlinjerna har Kommunförbundet Norrbotten erbjudit sitt stöd till länets kommuner i arbetet med att utveckla det strategiska folkhälsoarbetet, ett arbete som om det lyckas kan innebära stora ekonomiska och humanistiska besparingar genom en bättre folkhälsa i kommunerna. För att utvärdera huruvida Kommunförbundets stöd bidragit till de önskvärda effekter som eftersträvats har en enkät gått ut till samtliga folkhälsosamordnare samt ordföranden i respektive folkhälsoråd eller motsvarande i Norrbotten. Enkäterna har även kompletterats genom intervjuer med utvalda kandidater. Resultatet visar på att det finns ett behov och ett intresse av ett fortsatt stöd i folkhälsoarbetet från Kommunförbundet. Det finns samtidigt även signaler som visar på att det stöd som erbjuds till viss del går om intet på grund av att flera av kommunerna inte anser sig ha tillräckliga resurser.

Utifrån denna bakgrund och de övriga signaler som framkommer i utredningen rekommenderas styrelsen att förlänga det regionala folkhälsostödet förutsatt att kommunerna är beredda att ta ett ökat ansvar för utvecklingen av folkhälsoarbetet i Norrbotten.

Innehållsförteckning

Inledning.....	6
Syfte	6
Utvärderingsmetod	7
Rapporten	7
Rådande status för kommunalt folkhälsoarbete	8
Samverkan	9
Upplevt stöd från Kommunförbundet	10
Behov och intresse av fortsatt stöd från Kommunförbundet.....	11
Önskat stöd från Kommunförbundet.....	13
Analys.....	14
Förslag till framtida insatser.....	16
Konkreta förslag till förändring.....	16

Tabeller

TABEL 1: ANDELEN KOMMUNER SOM BEDRIVIT STRATEGISKT ARBETE INOM FOLKHÄLSA	8
TABEL 2: RESPONDENTERNAS BESKRIVNING AV EFTERFRÅGAT STÖD	10
TABEL 3: RESPONDENTERNAS BESKRIVNING AV BEHOV AV STÖD	11
TABEL 4: SOCIALFÖRVALTNINGENS ORGANISATIONSSTRUKTUR.....	12

Inledning

Arbetet med att utveckla det regionala folkhälsoarbetet i Norrbotten har pågått sedan år 2006. Utformningen av arbetet har sedan det inleddes förändrats och tagit nya riktningar, där de enskilda kommunerna agerat som huvudmän och mottagare medan de länsöverskridande aktörerna i form av Landstinget, Länsstyrelsen och Kommunförbundet fungerat som stöd och avsändare.

Den stödande verksamhet som denna utvärdering fokuserar på är det stöd som tillhandahållits genom Kommunförbundet. Arbetet bedrevs inledningsvis tillsammans med Landstinget i ett gemensamt projekt vilket avslutades under 2011 på begäran av Norrbottens läns landsting. Efter att Landstinget valt att avsluta sitt engagemang i det gemensamma folkhälsoprojektet beslutade Kommunförbundets styrelse att förlänga och själva finansiera satsningen. Det förlängda folkhälsoprojektet beslutades pågå under perioden 2012 och 2013 med möjlighet till förlängning under 2014.

Denna utvärderings övergripande mål är att ge en beskrivning av hur det folkhälsoarbete som bedrivits genom Kommunförbundet Norrbotten har upplevts och mottagits samt vilka önskemål som finns från kommunerna med hänsyn till de rådande omständigheterna i varje enskild kommun. Utvärderingen ska bidra till en ökad insyn i hur den genomförda satsningen har upplevts. De önskemål som de olika kommunerna lyfter fram ska fungera som underlag för det beslut som ska fattas angående folkhälsoarbetets fortsatta utveckling.

Syfte

Utvärderingen syftar till att klarlägga resultatet av det arbete som bedrivits under 2012 och så långt möjligt under 2013. Utvärderingen kommer att ligga till grund för beslut om en eventuell fortsatt satsning under 2014 och en diskussion om kommunernas långsiktiga behov av stöd inom folkhälsoarbetet.

Utvärderingsmetod

Utvärderingen av det stödjande folkhälsoarbete som bedrivit under 2012 och 2013 har genomförts genom enkäter till ordföranden i folkhälsoråd eller motsvarande samt de tillförordnade folkhälsosamordnarna i varje kommun. Utöver enkäterna har även intervjuer med relevanta tjänstemän/politiker i några av de prioriterade kommunerna samt dokument hämtats in för att skapa en mer nyanserad bild.

Urvalet av de personer som utöver enkäten även intervjuats har baserats på värdet av att fånga upp de stora skillnader som föreligger mellan kommunerna, för att ge en så genuin och korrekt bild som möjligt av den situation som idag råder och den roll som kommunförbundets stöd spelar för det långsiktiga folkhälsoarbetet. Intervjuerna har fokuserats kring folkhälsosamordnarna eftersom de har haft en mer direkt kontakt med det stöd som kommunförbundet arbetat med och generellt har arbetat närmare de frågor som är direkt kopplade till folkhälsa. Kommunernas verksamhetsvolym samt framgångar inom folkhälsoarbetet har inte värderats i samband med urvalet.

Samtliga intervjuer har utgått från förutbestämda teman med gemensamma frågor för att möjliggöra en tydligare jämförelse samt öka kvalitén på det material som samlats in. Följande teman har använts: Att identifiera folkhälsa, upplevelse av pågående folkhälsoarbete och framtida folkhälsoarbete. De olika teman som tillämpats med förutbestämda frågor har kompletterats med individuella följdfrågor som utvecklats i samband med intervjuerna. Följdfrågorna har utvecklats utifrån utvärderingens syfte och efter noggranna överväganden för att undvika ledande frågor som kan riskera utvärderingens värde. Enkäten har skickats ut både digitalt och per brev för att förenkla möjligheterna för de tillfrågade att svara.

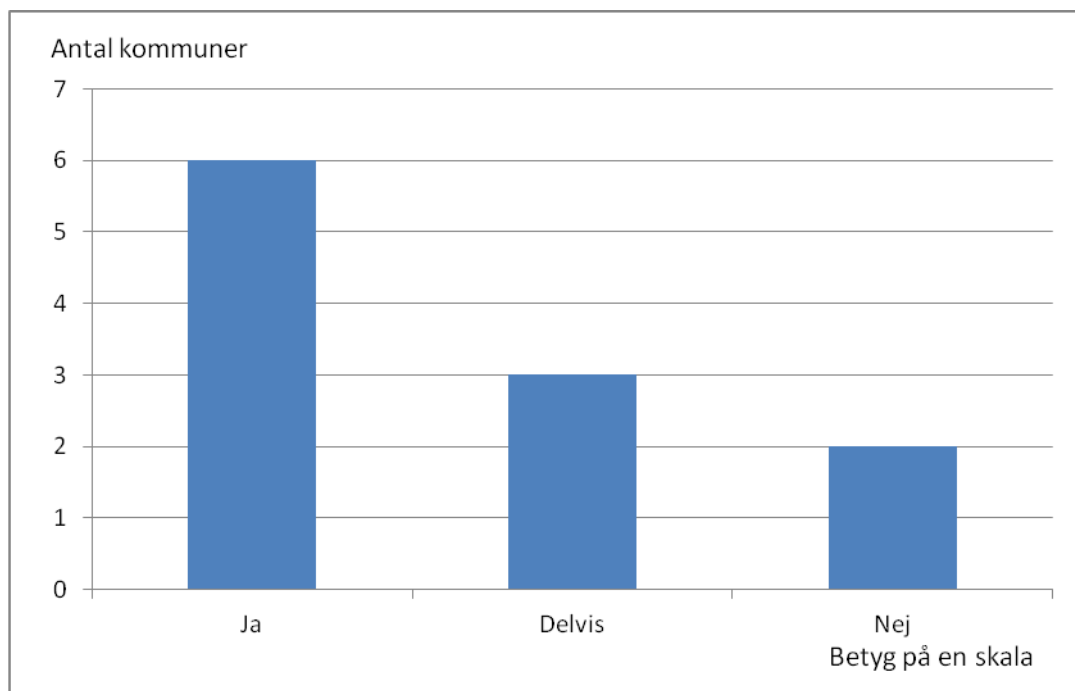
Enkäterna har använts i syftet att få fram en övergripande bild av hur folkhälsoprojektet har upplevts och vilka behov som finns i länet. Intervjuerna som tillsammans med inhämtade dokument bidrar i sin tur till en mer ingående beskrivning, vilket är viktigt för att kunna belysa och förstå enkäterna på ett korrekt sätt.

Rapporten

Inledningsvis presenteras de teoretiska ramar som ligger till grund för den diskussion som avslutar utredningen där olika förslag till hur arbetet med folkhälsa i kommunerna utifrån utredningens innehåll ska kunna ta nästa steg. Efter följer en sammanfattad sammanställning av de enkätsvar som mottagits. Därefter följer en fördjupad lägesbeskrivning baserad på en kombination av enkätsvar och intervjumaterial. Dokumentet avslutas med konkreta förslag och kommentarer baserade på den information som presenteras i utredningen. Utvärderingsrapporten kommer att presenteras för Kommunförbundets styrelse under hösten 2013. Dokumentet ska fungera som ett underlag inför kommunförbundets beslut om hur folkhälsoarbetet ska hanteras framöver, i synnerhet under år 2014.

Rådande status för kommunalt folkhälsoarbete

Länets samtliga fjorton kommuner har blivit ombudda att delta i utvärderingen. Elva stycken finns representerade genom de svar som inkommit. De svarande kommer att ses som representanter för sina respektive kommuner. Detta i syfte att skapa en tydligare bild av den rådande situationen i länet samt för att skapa en mer komplett bild av hur kommunförbundets folkhälsoarbete har mottagits i olika kommuner. Bland de svarande skiljer sig synen på folkhälsa, likväl som arbetet med densamma. Den skiftande bilden av folkhälsa framgår tydligt genom de tillfrågade kommunrepresentanternas svar på frågan hur de definierar begreppet strategiskt folkhälsoarbete, där svaren är mer eller mindre differentierade.

Figur: 1

Andelen kommuner som bedrivit strategiskt arbete inom folkhälsa

På frågan om kommunerna har bedrivit strategiskt arbete inom folkhälsa under 2012-2013 svarar sex stycken kommuner ja, tre stycken kommuner delvis, två stycken kommuner nej. Flera av de tillfrågade beskriver att de har svårt att få tiden att räcka till och har svårt att arbeta så strategiskt som man skulle vilja. Samtidigt svarar tio av elva kommuner ja på frågan om det finns ett beslut om förebyggande och främjande folkhälsosatsningar i de tillfrågades kommun. De områden som förekommer mer frekvent berör i första hand missbruk av alkohol, unga, gamla, samverkan med föreningar och polis. De svarande kommunrepresentanternas beskrivning av vad som har genomförts inom ramarna för folkhälsoarbetet belyser även andra centrala aktörer som nämns återkommande som till exempel länsstyrelsen. Genom enkäter, intervjuer, mail och telefonsamtal har deltagarna i studien uttryckt ett genuint intresse av att utveckla folkhälsoarbetet. Förutsättningarna för att göra detta är samtidigt vitt skilda mellan de olika kommunerna på grund av de stora ekonomiska skillnader som föreligger som en följd av storleksskillnaden. Det är samtidigt inte bara kommunernas storlek som har en stor betydelse för det långsiktiga folkhälsoarbetet. Flera av de tillfrågade uttrycker även att de har svårt att få genomslag för det som skulle behöva göras i den egna kommunen.

Samverkan

Utöver den rådande status som finns inom folkhälsoarbetet i Norrbottens olika kommuner är det också utifrån ett övergripande perspektiv med fokus på hur kommunförbundets stöd kan bidra till en förbättrad folkhälsa i Norrbotten, intressant att granska hur samarbetet mellan de olika aktörerna i övrigt ser ut. För att tydliggöra och illustrera frågan om hur samarbetet i de olika kommunerna har sett ut inom områden som berör folkhälsofrågor kan några framträdande gemensamma linjer urskiljas.

Tre av respondenterna uppger att samarbetet utgår ifrån det stöd som kommunerna tilldelats via kommunförbundet. Utöver de tre respondenterna som rakt ut pekar på att allt samarbete går genom kommunförbundet beskriver två andra att samverkan sker genom nätverk av folkhälsosamordnare, ett arbete som enligt respondenterna byggt på både fysiska möten och webbtträffar, delvis i samarbete med kommunförbundet. Av de två som inte i klartext pekar ut kommunförbundet som källan till samverkan lyfts även viss kritik mot hur arbetet har fungerat, bristerna bygges enligt respondenterna på ett svagt deltagande.

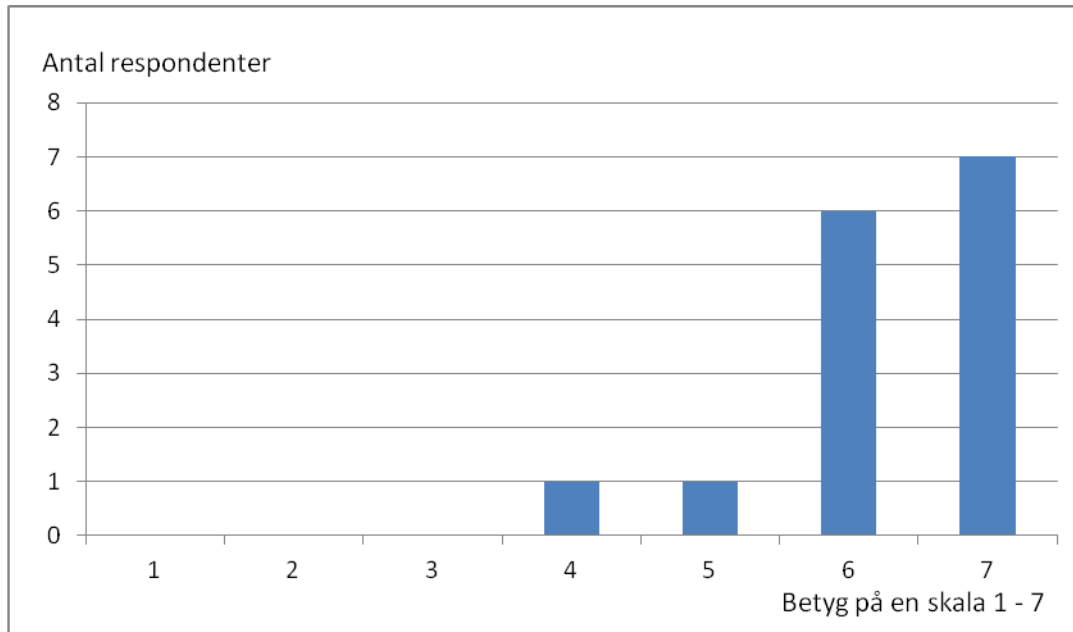
Det är utöver dessa fem svar svårt att tydligt identifiera några gemensamma mönster. I stället pekar de olika respondenterna på många olika samarbeten som haft en central betydelse i just deras kommun. Några av de samarbeten som lyfts fram är följande: Kraftfält Norr (samarbeten gällande våld i nära relationer, drogvaneundersökning gymnasiet), projekt som handlar om hälsa som ANDT, Healthy Citiesnätverket, Norrbottens Folkhälsoråd och genom gemensam alkoholhandläggare i Haparanda, Kalix, Överkalix och Övertårneå.

Kommunernas skilda linje i arbetet med att hitta lämpliga samarbetspartners i arbetet med folkhälsa pekar på den mängd alternativ och nätverk som redan finns i länet, men också på att samarbetet mellan länets olika kommuner inte är enhetligt. Gemensamma linjer och en god samverkan mellan kommuner som befinner sig i olika stadier i arbetet med att utveckla en god folkhälsa är fördelaktigt för att uppnå en positiv utveckling över hela länet. Ur detta perspektiv kan mängden av samarbetslösningar ses som positiv. Samtidigt kan splittringen mellan kommunerna tolkas som negativ då den samlade kunskap och erfarenhet som finns i länets kommuner inte kommer alla till gagn.

En av de svarande respondenterna uppger även att samarbetet med externa organisationer utanför den egna kommunen är obefintligt. Detta måste ses som olyckligt, då kommuner som hamnar utanför riskerar att komma på efterkälken då de andra kommunerna genom gynnsamma samarbeten kan röra sig framåt i en positiv riktning som leder till en förbättrad folkhälsa.

Upplevt stöd från Kommunförbundet

För att det stöd som förmedlas via kommunförbundet ska ge en god effekt måste också de kommuner som agerar mottagare vara en aktiv part och pådrivare i utvecklingen av ett långsiktigt och strategiskt folkhälsoarbete. Utan ett genuint intresse från de involverade kommunerna är risken att kommunförbundets stöd ska ge ett begränsat resultat överhängande. Därför är en grundläggande fråga i vilken grad det stöd som kommunförbundet tillhandahållit har efterfrågats från de olika kommunerna.

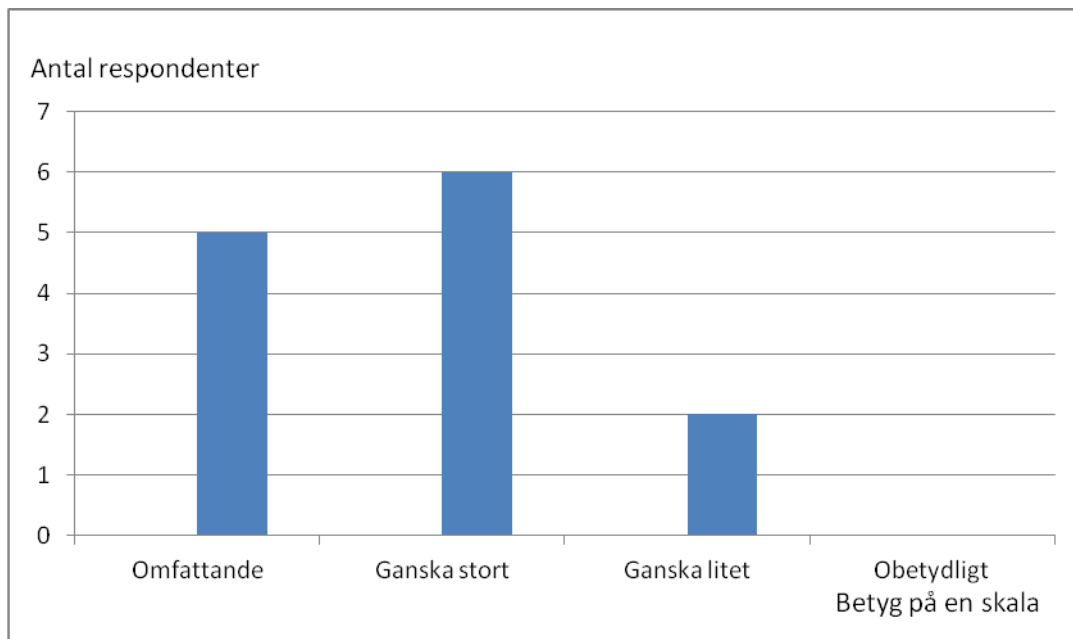
Figur: 2

Respondenternas beskrivning av efterfrågat stöd

Tabellen visar huruvida respondenterna efterfrågat stöd från kommunförbundet. Figuren illustrerar inte kommunernas efterfrågan av stöd från kommunförbundet då representanterna för en av kommunerna valt att ange motstridiga uppgifter om hur vida kommunen efterfrågat stöd. Bland de som svarat att de efterfrågat stöd från kommunförbundet lyfts bland annat gemensamt ordnade utbildningar i socioekonomiska beräkningar och en ökad samverkan. Andra mer direkta insatser lyfts också fram av de svarande så som hjälp med kartläggning av läget i kommunen samt stöd vid utvecklingen av en ny organisation, bättre anpassad för att klara av att hantera folkhälsoarbetet. Andra aktiviteter och kreativa besök nämns också av de svarande.

De respondenter som uppger att deras kommuner inte begärt något stöd från kommunförbundet har angett skiftande orsaker till denna passiva hållning.

Behov och intresse av fortsatt stöd från Kommunförbundet

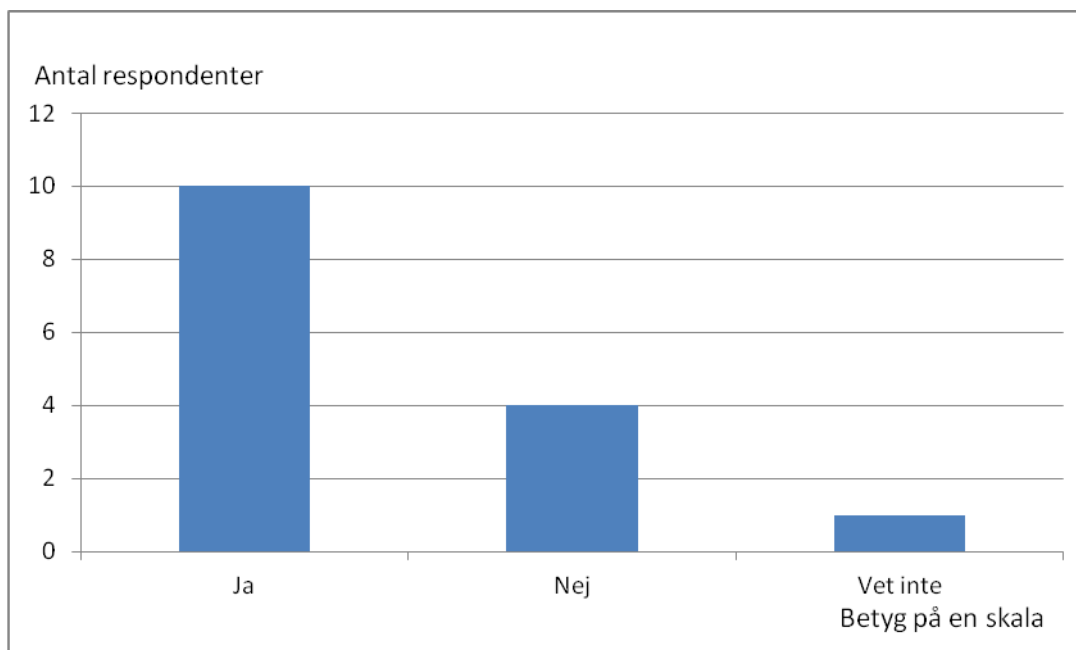

Figur: 3

Respondenternas beskrivning av behov av stöd

Tabellen illustrerar att det finns ett fortsatt behov av stöd från kommunförbundet i frågor som rör strategiskt folkhälsoarbete. Av de totalt tretton svar som inkommit har fem stycken valt att svara omfattande, samtidigt som sex stycken svarat ganska stort, medan endast två stycken respondenter valt alternativet ganska litet. Ingen av de tillfrågade valde att besvara frågan med alternativet obetydligt. De respondenter som valt att svara ganska lite representerar två av länets största kommuner medan de som uttryckt ett större behov av stöd representerar länets övriga kommuner. Det finns alltså en tydlig skillnad mellan hur man bedömer behovet av stöd som är kopplat till kommunernas storlek.

Två respondenter har valt att avstå från att besvara frågan med skilda motiveringar. Den första förklarar att det är svårt att besvara frågan om behov av stöd då utvärderingarna av det stöd som erbjuds via kommunförbundet än så länge saknas och att det därför är svårt att känna till vilket stöd förbundet utgjort för länets kommuner. Respondenten menar att en utförlig utvärdering borde ha genomförts innan projektet förlängdes, respondenten lyfter även fram att de upplever att det finns en brist på styrning och tydliga mål och att kommunförbundet måste tydliggöra vad de vill åstadkomma med sitt folkhälsoprojekt samt erbjuda det stöd som krävs till den ansvarige projektledaren. Samme respondent pekar även på att kommunförbundet borde kunna använda sin arena på ett bättre sätt för att öka intresset för folkhälsofrågor i kommunerna. Den andra respondenten som valt att avstå från att besvara frågan om behov av stöd lyfter upp de problem som föreligger i den egna kommunen och svårigheten att få tiden att räcka till. Respondenten förklarar att det är svårt att bedöma behovet av stöd när man i praktiken saknar möjlighet att ta emot det stöd som erbjuds. Det upplevda behovet av stöd är samtidigt bara en del, det är även viktigt att ifrågasätta vilket intresse som finns av ett fortsatt stöd från kommunförbundet i frågor som rör folkhälsoarbete. Denna fråga ställdes därför till de ansvariga i de fjorton kommunerna.

Figur: 4

Respondenternas intresse av samarbete med Kommunförbundet

Ingen av de tillfrågade respondenterna har angett intresse som ligger under fyra på den sjugradiga skalan. Sex respondenter har valt att ge betyget sex på den sjugradiga skalan medan så många som sju personer valt att tilldela det högsta möjliga betyget vilket visar på ett mycket starkt intresse för ett fortsatt samarbete med kommunförbundet vad gäller folkhälsofrågor.

Utifrån utfallet på frågan om de tillfrågades intresse för ett fortsatt samarbete med kommunförbundet i frågor som berör folkhälsa kan ett starkt intresse för ett vidare arbete konstateras.

Respondenternas önskan om ett fortsatt stöd illustrerar tillsammans med det upplevda behovet av samma stöd det värde som de tillfrågade ser i det strategiska folkhälsostöd som kommunförbundet erbjuder. De tankar och den kritik som har framkommit genom frågor bör samtidigt lyftas till en vidare diskussion. Kommunförbundets styrelse bör även beakta att det finns kommuner som upplever att de har stora problem att tillgodogöra sig något stöd över huvudtaget på grund av de begränsade resurser som finns tillgängliga.

Önskat stöd från Kommunförbundet

De tillfrågade respondenterna ger när de ställs inför frågan om vilken typ av stöd som de inom deras kommun är i behov av, en relativt gemensam och klar bild. Respondenternas bild visar att kommunerna upplever att det finns ett behov av ett mer omfattande och direkt stöd som i stor omfattning handlar om att både driva och lyfta fram frågornas värde inom de olika kommunerna.

”Det strategiska arbetet i kommunerna handlar om att folkhälsan ska genomsyra alla verksamheter; skola, samhällsplanering, service och teknik m.fl. Om kommunförbundet kunde stödja och genom sina enheter, också driva detta arbete så skulle effekter av vårt arbete bli bättre med ett bättre resultat som följd. Detta sker inte i dagsläget.”

Kommunförbundets möjligheter och betydelse för folkhälsoarbetet i Norrbotten framgår också tydligt genom de svar som respondenterna lämnat samt genom de samtal som förts under utvärderingen. De mindre kommunerna som ofta agerar inom mer begränsade ramar har starkt behov av både resursbaserat stöd, men även information för att få upp folkhälsoarbetet på prioriteringslistan.

”För kommunens olika verksamhetsområden är kommunförbundet en viktig aktör. Vi behöver löpande ökad kompetens om folkhälsoinsatser inom respektive områden. Som lokal folkhälsostrateg skulle jag uppskatta utbildning/stöd i mitt ledarskap samt behöva mer spetskunskaper ex. erfarenheter av andra framstående kommunernas arbete (Malmö m.fl).”

Bland de tillfrågade återkommer ständigt behovet av utbildningar och en ökad kompetens på området. Flera av respondenterna uppger att de är beroende av gemensamma utbildningar och att det är viktigt att skapa stöd som möjliggör att alla kommuner kan delta för att tillsammans kunna utveckla folkhälsoarbetet. Respondenterna förklarar att det är viktigt att möjliggöra för alla kommuner att kunna ta del av aktuell statistik och information och hjälp med att ta fram manualer som man hoppas ska kunna förmedlas via kommunförbundet. Den ekonomiska aspektens centrala betydelse framgår på ett mycket tydligt sätt och kopplas även samman med värdet av att sammarbeta och samordna insatserna.

”Samordning av utbildning ger mer för pengarna samt att gemensamma satsningar också får en annan dignitet i det dagliga arbetet. Utbildningar är dyra samt resorna långa i vårt stora län.”

De tillfrågade kommun representanterna förtydligar att kommunförbundet har viktiga arenor för att lyfta folkhälsofrågor i kommunerna och att det också är viktigt att tydliggöra vilka mål som man inom förbundet har med det strategiska folkhälsoarbetet, samt hur man tänkt att arbetet ska styras och följas upp mer ingående. Respondenterna pekar även på att det är viktigt att den utvalde projektledaren vid kommunförbundet ges ett fullständigt och tillräckligt stöd i alla delar av arbetet.

Analys

Den sammantagna bilden visar att det finns en stor obalans mellan länets kommuner när det kommer till både samverkan och ett grundläggande strategiskt folkhälsoarbete där flera kommuner ligger förhållandevis lågt och än så länge saknar ett väl fungerande strategiskt folkhälsoarbete. Detta tycks till större delen ha att göra med kommunernas skilda ekonomiska möjligheter där de mindre kommunerna tvingas att i hög grad prioritera de projekt som ligger närmast kärnverksamheten. Utöver de ekonomiska förutsättningarna lyfts även svårigheterna med att lyfta fram värdet av det strategiska folkhälsoarbetet i kommunerna. Detta är två problem som är svåra att bemöta utifrån de insatser som ingår i dagens stödjande insatser som tillhandahålls via kommunförbundet. Det är viktigt att alla kommuner är beredda att bära upp projektet och vara aktiva och drivande för att förbundets stöd skall nå en fullgod effekt.

Kommunernas samverkan skiljer sig också kraftigt åt, många kommuner samverkar genom olika nätverk samtidigt verkar en stark gemensam riktning saknas. Kommunerna skulle vinna på en mer gemensam hållning där kunskaper och erfarenheter delas för att utveckla den totala folkhälsan och minska de gemensamma kostnaderna. Utan att aktivt samverka med andra isoleras de enskilda kommunerna vilket leder till ett mindre kostnadseffektivt arbete med ett begränsat genomslag, vilket i sin tur leder till att folkhälsoarbetet får en allt mer tillbakatryckt position. Detta är olyckligt med tanke på de omfattande ekonomiska och hälsomässiga värden som är direkt förknippade med ett väl fungerande folkhälsoarbete, vilka även lyfts fram i de propositioner som legat till grund för de nationella mål som formulerats på folkhälsoområdet.

Respondenterna uppger att det stöd som förmedlats genom kommunförbundets folkhälsoarbete har efterfrågats av en klar majoritet av kommunerna. De kommuner som inte aktivt efterfrågat det stöd som har erbjudits har angett skilda orsaker där den ena pekar på den överenskommelse som slutits där kommuner som befinner sig i startgroparna när det gäller utvecklingen av folkhälsoarbetet ska prioriteras i första hand medan en annan respondent förklarar att dennes kommun avstått från att efterfråga stöd då den aktuella kommunen saknar förutsättningar att motta och tillämpa det stöd som erbjuds. Det är även flera andra respondenter som beskriver en liknande situation. I det första fallet där man valt att avstå från kommunförbundets stöd med tanke på en gemensam överenskommelse känns svaret tämligen väntat. Samtidigt är det viktigt att alla ändå involveras för att få med alla aktörer på båten. Det andra fallet med respondenten som förklarar att man valt att avstå från att efterfråga förbundets stöd med hänvisning till kommunens begränsade resurser är läget desto allvarligare, detta är ett tecken på att det fortfarande råder en oförståelse kring värdet av ett fungerande folkhälsoarbete. Att flera kommuner lyfter frågan och betonar problemet att få resurserna att räcka till ger en signal om hur kommunerna värderar folkhälsofrågor. De intervjuer som genomförts förtydligar denna bild och ger allvarliga signaler kring svårigheterna att få upp folkhälsoarbetet på dagordningen. De kortsiktiga effekterna verkar i vissa kommuner sättas före större långsiktiga värden, värden som är av stor vikt för både kommunerna och länet i sin helhet. Detta måste bedömas som mycket allvarligt. Det är därför viktigt att kommunförbundet som en regional aktör ställer krav på kommunerna - om kommunerna inte är beredda att ta första steget kommer inte heller förbundets folkhälsoprojekt att nå fullt genomslag.

Det fortsatta behovet av kommunförbundets stöd beskrivs av en klar majoritet som både önskvärt och viktigt. Samtidigt lyfter ett fåtal respondenter fram en del kritik mot det arbete som bedrivits. Kritiken handlar om bristen på mål och avläsningar längs med arbetets gång. De respondenter som lyfter kritiken pekar på att det är svårt att fullt ut bedöma kommunförbundets stöd då det inte utvärderats tidigare, vilket enligt respondenten borde ha skett redan i samband med att folkhälsoarbetet förlängdes förra gången. Kritikerna pekar även på vad de upplever som en brist på tydliga mål från förbundets sida. De pekar även på att de upplevt att den ansvarige på kommunförbundet bör tilldelas ett starkare stöd. Kritiken bör tas på största allvar och tas med vid beslutet om kommunförbundets roll och riktning vid beslutet om folkhälsoarbetets framtid. Det är viktigt att förbundets stöd går fram och följer en tydlig plan för att lättare kunna göra uppföljningar på hur arbetet framskridit. Projektledaren för folkhälsofrågor bör även få de verktyg som krävs för att förstärka bilden av värdet av de resurser som satsas i projektet och den betydelse som folkhälsoarbetet har för regionen.

Det stöd som de olika kommunerna är i behov av följer ett tydligt mönster. Respondenterna beskriver att det finns behov av ett mer omfattande och direkt stöd, ett stöd som både berör processen med att driva det praktiska arbetet framåt men också hjälp med att lyfta fram folkhälsofrågornas värde i kommunerna. Detta skulle enligt ett förslag från en av respondenterna som även styrks genom flera av de andra respondenternas kommentarer kunna ske genom att kommunförbundet i större omfattning än idag arbetade gemensamt med kommunerna för att driva processen framåt. Det arbete som idag bedrivs med fokus på ett antal prioriterade kommuner är viktigt att utveckla då flera av respondenterna beskriver de svårigheter som framförallt de mindre kommunerna arbetar med. Jokkmokks kommun kan här ses som en föregångskommun som tack vare ett genuint intresse för folkhälsa och en välplanerad organisationsstruktur tagit flera steg mot att utveckla ett strategiskt folkhälsoarbete. Jokkmokk är också en av de kommuner som mer aktivt efterfrågat kommunförbundets stöd. Här finns många intressanta lärdomar som även andra kommuner i länet skulle kunna ta vara på och dra nytta av för att stärka utvecklingen av det strategiska folkhälsoarbetet. Kommunernas olika erfarenheter från utvecklingen av folkhälsoarbetet skiljer sig och det finns en önskan om att få ta del av hur andra kommuner som arbetat framgångsrikt med folkhälsofrågor har gått till väga.

Den bild som framkommer i utvärderingen framhäver även värdet och behovet av samordnade utbildningar. Respondenternas beskrivning av behovet förbättra kompetensen för att kunna utveckla en god kvalitet och långsiktighet i det strategiska folkhälsoarbetet tydlig. Samordnade utbildningar i syfte att stärka kompetens utvecklingen på folkhälsoområdet har även andra mer värden för regionen då gemensamma utbildningar beskrivs som viktiga för samarbetet mellan kommunerna samt för att skapa ekonomiska möjligheter för alla att delta. Respondenterna pekar på att samordnade insatser innebär en mer effektiv användning av de gemensamma resurserna vilket möjliggör högre kvalitet och andra landsomfattande insatser.

Den kritik som respondenterna framför som även framkommit i utvärderingen som berör hur kommunförbundet bedrivit sitt folkhälsoprojekt (tydligare mål och ett bättre stöd till den tillförordnade projektansvarige för att på ett tydligare sätt kunna utveckla folkhälsan i länet via kommunförbundets omfattande arena). Den kritik som framförs verkar adekvat med hänsyn till den totala bild som intervjuer och enkäter har förmedlat samt den information som finns tillgänglig via gemensamma dokument och planer för folkhälsoprojektet, detta bör beaktas och vägas in inför beslutet om projektets fortsatta riktning och utveckling.

Förslag till framtida insatser

Utifrån föregående analys finner jag det lämpligt att föreslå en mer utvecklad och konkretiserad riktning för det fortsatta folkhälsoarbetet via Kommunförbundet Norrbotten. Utifrån de tillfrågade respondenternas starka stöd till förbundets folkhälsoprojekt, och de behov som enligt kommunernas ansvariga är stort, kan en önskan om en förlängning av projektet konstateras. Samtidigt rekommenderas kommunförbundets styrelse att beakta de svårigheter som många kommuner beskriver när det kommer till att ta tillvara det stöd som kommunförbundet tillhandahåller.

Utvärderaren rekommenderar här en kombination av stödjande insatser och formella rekommendationer till länets kommuner. De rekommendationer som bör framföras är att alla kommuner ska jobba för ett aktivt folkhälsoarbete med en ansvarig folkhälsosamordnare som ges tillräckliga resurser för att delta i den gemensamma utvecklingen av det strategiska folkhälsoarbetet i Norrbotten och i den egna kommunen. Detta betyder mer konkret att de tillsatta folkhälsosamordnarna ska ges utrymme att delta i gemensamma möten och utbildningar. De ska i gengäld erbjudas stöd vid efterfrågan i arbetet med att driva på utvecklingen av det strategiska folkhälsoarbetet i den egna kommunen.

Folkhälsoprojektet rekommenderas med föregående inlägg förlängas efter att samtliga kommuner godkänt och gett sitt samtycke till denna gemensamma satsning mot ett sundare och bättre Norrbotten.

Konkreta förslag till förändring

Vidare rekommenderas mot bakgrund av utredningen att följande förändringar genomförs inom det projekt som kommunförbundet bedriver inom folkhälsoområdet:

- Konkretare mål som möjliggör en tydlig årlig uppföljning av det arbete som bedrivits.
- Nya riktlinjer för att främja ett starkare samarbete mellan länets kommuner.
- Riktlinjer för gemensamma satsningar för ett avstamp mot en gemensam bas för det strategiska folkhälsoarbetet i Norrbotten.

Värdet av ett starkt samarbete med ett tydligt utbyte mellan kommunerna kan mot bakgrunden av det som framkommit i analysen inte betonas för mycket. Värdet av att skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen framgår också mycket tydligt i den gemensamma folkhälsopolitiska strategin för Norrbotten.

Kommunförbundets mål bör utifrån denna bakgrund bidra till skapandet av samhälleliga förutsättningar för en god hälsa för hela Norrbottens befolkning. Genom ett långsiktigt stöd med utgångspunkt i kommunernas behov och de elva målområden som ingår i den gemensamma folkhälsopolitiska strategin för Norrbotten. Detta för att på ett tydligt sätt kunna bidra till en positiv utveckling av de bestämningsfaktorer som har störst betydelse för utvecklingen av folkhälsan och därigenom bidra till en hållbar utveckling av en framtida livsmiljö av hög kvalitet. Kommunförbundet rekommenderas även att bidra till utvecklingen av gemensamma mål för folkhälsoarbetet inom områdena ekonomisk, social och ekologisk utveckling. Detta för att förenkla samarbetet mellan kommunerna och stimulera till en stark gemensam utveckling i länet.